

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
<p>1. Датум и орган који је именовao комисију 30.09.2015, Филолошки факултет Универзитета у Београду</p> <p>2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:</p> <ol style="list-style-type: none">
1. Проф. др Радојка Вукчевић, редовни професор, наука о књижевности, америчка књижевност, 28. 09. 2005, Филолошки факултет Универзитета у Београду
2. Проф. др Биљана Дојчиновић, ванредни професор, наука о књижевности, 1. 11. 2011, Филолошки факултет Универзитета у Београду
3. Проф. др Дубравка Ђурић, ванредни професор, наука о књижевности, 30. октобар 2014, Факултет за медије и комуникације, Универзитет Сингидунум
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
<p>Александра Жежељ Коцић рођена је 27.08.1977. године у Београду. Завршила је Филолошку гимназију у Београду, на смеру Класични језици. Дипломирала је на Филолошком факултету у Београду на Одсеку за енглески језик и књижевност 2004. године, а 2009. године завршила је дипломске академске студије – master на студијском програму језик, књижевност и култура одбранивши мастер рад под називом <i>Tennessee Williams' Paradigm Shift: Masculinity Transposed</i>, под менторством проф. др Радојке Вукчевић.</p> <p>Од 2004. године ради као професорка енглеског језика у Филолошкој гимназији у Београду; 2009/10. године уписује докторске академске студије на Филолошком факултету у Београду; објављује радове у часописима и зборницима на различите теме из књижевности. Члан је Америчког Хемингвејевог друштва од 2013. године, као и Удружења за англоамеричке студије Србије од 2015. године.</p> <p>Израда докторске дисертације под називом ПРОЗА ЕРНЕСТА ХЕМИНГВЕЈА ИЗ УГЛА ТЕОРИЈА РОДА И РАЗЛИКЕ Александри Жежељ Коцић одобрило је Веће научних области друштвено-хуманистичких наука Универзитета у Београду 18.09.2012. године на захтев Филолошког факултета.</p>
<ol style="list-style-type: none">
1. Име, име једног родитеља, презиме: Александра, Бранко, Жежељ Коцић
2. Датум рођења, општина, република: 27.08.1977, Савски венац, Србија
3. Датум одбране, место и назив магистарске тезе: 11.09.2009, Београд, <i>Tennessee Williams' Paradigm Shift: Masculinity Transposed</i> (дипломске академске студије – master)
4. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука: америчка књижевност
III НАСЛОВ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:
ПРОЗА ЕРНЕСТА ХЕМИНГВЕЈА ИЗ УГЛА ТЕОРИЈА РОДА И РАЗЛИКЕ
IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Навести кратак садржај са назнаком броја страна поглавља, слика, шема, графикона и сл.

Докторска дисертација кандидата Александре Жежељ Коцић ПРОЗА ЕРНЕСТА ХЕМИНГВЕЈА ИЗ УГЛА ТЕОРИЈА РОДА И РАЗЛИКЕ садржи укупно 530 страница (формат А4, фонт Times New Roman, проред 1,5) од којих прве две идентификационе странице (на српском и енглеском) нису нумерисане, док су следеће странице означене римским бројевима: страница са именима ментора и чланова Комисије, Изјаве захвалности, Резиме (на српском и енглеском) и Списак ознака, после којег се наводи Садржај на пет страница. Главни део дисертације (1–530) састоји се од текста саме тезе (1–469), Литературе (470–511), Прилога I–V (512–527) и Биографије ауторке са објављеним радовима и радовима прихваћеним за објављивање (528–530). Следе још три нунумерисане странице на којима су приложене изјаве са потписом ауторке, и то: Изјава о ауторству, Изјава о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада и Изјава о коришћењу.

Сам текст чини седам поглавља – прво, **УВОД** (1–14); седмо, **ЗАКЉУЧАК: ЕРНЕСТ ХЕМИНГВЕЈ И РОДНА ОПТИКА** (451–469) и пет поглавља који се деле на маље целине, са следећим називима:

Друго поглавље **ЕРНЕСТ ХЕМИНГВЕЈ: ДИЈАЛОГ С ВРЕМЕНОМ** (15–116) обухвата четири потпоглавља, од којих се сваки састоји од низа појединачних одељака – **Први светски рат и око њега** (15–35): Друштвенокултурне и књижевно-уметничке прилике: викторијанизам и отварање ка модернизму у Паризу двадесетих година XX века (18–27); *Изгубљена генерација* (27–29); Утицај идеја Хевлока Елиса, Сигмунда Фројда и Ота Вајнингера (29–35); **Биографска легенда Ернеста Хемингвеја** (35–68): Опасност биографизма: Михаил Бахтин (38–39); Перформативност изградње Хемингвејевог мита: Дороти Паркер, Лилијан Рос и Ернест Хемингвеј (39–46); Хемингвејева *бајроновска* биографија (46–48); Живот и фикција – „инвенција из искуства” (48–51); Романсирана биографија и род (51–68); **Ернест Хемингвеј: огољавање себе и других** (69–97): Исписивање сопствене мужевности са или без мизогиније (69–73); Расправа с феминисткињама (73–78); Борба за мушкост: Хемингвеј о критичарима или писцима и они о њему (78–92); Франсис Скот Фицџералд и доказивање мужевности (92–97); **Ернест Хемингвеј: писање и род** (97–116): Посвећеност писању и *опити* поетички погледи (98–102); Родно обојени погледи на писање (102–105); Маскулини стил и сентиментално *отицање емоције* (105–110); Поезија покрета и друге одлике Хемингвејевог прозе (111–116).

Треће поглавље **ТЕОРИЈЕ РОДА И РАЗЛИКЕ** (117–176) чине четири потпоглавља са следећим одељцима – **Феминистичка критика** (117–142): Почети: Вирџинија Вулф (119–121); Жена као неравноправна *друга*: Симон де Бовоар (121–122); Напад на патријархалну (фројдистичку) тиранију: Бети Фридан и Кејт Милет (123–126); Читање које пружа отпор андроцентричној књижевности: Џудит Фетерли и Патросинио Швајкарт (126–128); Политичка и психоаналитичка димензија: Торил Мои и Џулијет Мичел (128–132); Ревизионистичка критика: Адријен Рич, Сандра Гилберт и Сузан Губар (132–135); *Écriture féminine* и смисао разлике: Елен Сиксу и Лис Иригарај (135–140); Пресек родне и расне неједнакости: бел хукс (140–142); **Gender студије** (142–148): Технологија рода: Тереза де Лауретис (143–145); Перформативна теорија: Џудит Батлер (146–148); **Истраживања маскулинитета** (148–162): Маскулинитети у плуралу и развој мушкости од XV до XX века: Волфганг Шмале, Џорџ Мосе и Мајкл Кимел (149–155); *Америчка* мушкост: Е. Антони Ротундо и Мајкл Кауфман (155–157); Различити погледи на однос оца и сина у патријархату: Сигмунд Фројд, Роберт Блај и Артур Милер (158–162); **Queer студије** (163–176): Претече *queer* теорије и истраживања природности и неприродности: Џон Стјуарт Мил и Мишел Фуко (164–170); Изградња друштвених врста и њихова одступања од норме: Џорџ Мосе, Ангус Макларен и Мери Даглас (170–173); *Queer* теоретичарке: Ив Косовски Сеџвик и Џудит Батлер (174–176).

Четврто поглавље **ПРОЗА ЕРНЕСТА ХЕМИНГВЕЈА У СВЕТЛУ ФЕМИНИСТИЧКЕ КРИТИКЕ** (177–249) садржи четири потпоглавља са следећим поднасловима – **Идеалне жене или викторијански кућни анђели** (177–192): Важно је задовољити мушкарца (180–185); Важно је допустити мушкарцу слободу жеље (186–188); Жене-музе (188–192); **Маскулине жене или викторијански женски демони** (192–216): Жене с типично мушким особинама (194–197); Сексуално ослобођене жене и (богате) кучке (197–204); Не више *идеалне*: расна промена и жеља за мушком креативношћу (204–211); Проститутке: маргинализација јунакиња (211–216); **Жене и међупростор: алтернативни модели женскости** (216–231): Одсутне али присутне жене (216–220); Између категорија: расна трансгресија и *извођења лудости* (220–227); Скуп нарочитих особина или

хемингвејевске жене (227–231); **Могућност мушко-женске комуникације** (231–249): Поглед на разумевање (232–235); Поглед на неразумевње (235–238); *Прави и неправни брак* (238–245); Ослушкивање говора и тишине (245–249).

Пето поглавље **ПРОЗА ЕРНЕСТА ХЕМИНГВЕЈА У СВЕТЛУ GENDER И QUEER СТУДИЈА** (250–315) обухвата три потпоглавља, и то – **Теорија о перформативном роду и њена примена на дело Ернеста Хемингвеја: Томас Стрихач** (250–272): Позорница: борба с биковима и остали гестикулациони ритуали мушкости (253–257); *Ја је најбоља публика* (257–259); Драматизација пред публиком: извођење улога пред другима (260–267); Сведочење родним изведбама (268–272); **Релативизација стереотипних представа рода** (272–288): Субверзија традиционалних идеја (273–275); Отворене сексуалне игре (275–280); Андрогинија и њене поткатегије (280–288); **Queer и амбивалентност** (288–315): *Queer* породице (289–294); Ишчашеност или гротескна сексуалност (294–299); Нејасност: *queer* сексуалност и инцест (299–308); *Неприхватљиве* категорије: хомосексуалност, перверзије и хомоеротичност (308–315).

Шесто поглавље **ПРОЗА ЕРНЕСТА ХЕМИНГВЕЈА У СВЕТЛУ ИСТРАЖИВАЊА МАСКУЛИНИТЕТА** (316–450) садржи шест потпоглавља и следеће поднасловне – **Очеви и синови у патријархату** (316–346): Идеализација оца (317–320); *Фројдовска* амбиваленција сина према оцу (320–325); Сећање на оца (325–329); *Алтернативни* очеви (329–339); Самоубиство оца (340–346); **Нормативна мушкост и прави мушкарци** (346–370): Сами а срећни: Хемингвејеви *Робинзони* (349–351); Хомосоцијалност света мушкараца (351–354); Борци: боксери и матадори (355–360); Борци: војници и/или кукавице (360–364); Храброст или нешто друго (364–370); **Јалова мушкост и пасивни мушкарци** (370–406): Писци и стваралачка немоћ (371–382); Мушкарци који мисле и/или брину (382–388); Сексуална пасивност (388–394); Они који остају по страни: маргинализација јунака (394–402); Чекање и крајња неактивност (403–406); **Настајање мушкости или „лов на мушкост“** (406–420): Пресек рода и расе (407–412); Рибари (412–415); Постајање мушкарцем (415–419); Смрт као одређујући фактор идентитета (419–420); **Посматрање мушкости у театру рата** (420–441): Производња и субверзија мушкости за време рата (423–426); Гротеска и рат (426–428); Последице рата на мушко сопство (428–436); Парадокс, жене, рат (436–441); **Распарчани и располућени: жудња за (родном) целовитошћу** (441–450): Рањени и осакаћени: обележеност раном и губитак мушкости (442–445); Сексуално недостатни (445–448); Мртви или изједначење родне и друге фрагментације (448–450).

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

У **уводном поглављу** Александра Жежељ Коцић образлаже тему и циљ истраживања, ближе објашњава појмове које чине наслов дисертације доводећи их у везу са специфичним теоријским и историјским контекстима, и указује притом на кључне парадигме теорија рода и разлике које ће у наредним поглављима чинити окосницу детаљних приказа и критичке анализе великог броја аутора, ауторки и позиција у анализи књижевних дела Ернеста Хемингвеја. После кратког осврта на претходна истраживања Хемингвејевог дела, кандидаткиња заузима позицију истраживача који се залаже за плурална тумачења стваралаштва Ернеста Хемингвеја, с очекивањем да ће његово читање из угла теорија рода и разлике дати још један драгоцен допринос разумевању његове поетике, посебно ако се има у виду да темама рода и родних идентитета српска критика није до сада посветила довољно пажње. Након одређивања теоријске матрице која ће јој послужити у анализи Хемингвејеве прозе, Александра Жежељ Коцић наговештава и низ питања које ће подробно испитати у свом раду: криза маскулinitета, викторијанизам, перформативност изградње Хемингвејевог мита, пишчева расправа с феминисткињама, родно обојене особине и погледи писца, родни идентитети његових јунака и јунакиња, патријархат, алтернативни модели мушкости и женкости у Хемингвејевом делу, начини субверзије и трансгресије друштвено конструисаних представа рода, релативизација стереотипних представа рода, распарчаност модернистичког сопства уопште. Размишљања о роду и сексуалности у делу Ернеста Хемингвеја, како у овом делу рада закључује Александра Жежељ Коцић, драгоцен су не само због савременог приступа разумевању подсвесних тежњи аутора и његових јунака, већ и због указивања на то да је Ернест Хемингвеј у своје дело уткао идеје родног конструктивизма, што обогаћује и уноси свежину у тумачења његових дела и даје им посебан смисао.

Друго поглавље Александра Жежељ Коцић посвећује испитивању друштвеноисторијског, културног и књижевног контекста у коме су настала Хемингвејева дела. Кандидаткиња указује на нераскидиву повезаност писца и његовог доба, као и моралних, класних, расних, родних и сексуалних дихотомија. Поред наглашавања утицаја који је Први светски рат имао на сопство, а нарочито на повређено осећање *праве* мушкости код мушкараца, кандидаткиња испитује посебну улогу коју је имао трансатлански викторијанизам за америчку књижевност, као и Хемингвејево прихватање модернизма. У оквиру четири појединачна потпоглавља, Александра Жежељ Коцић наводи промене до којих је на почетку XX века дошло, а које су пресудно утицале на стваралаштво Ернеста Хемингвеја (феминизам, Нова жена, модернизам, тзв. изгубљена генерација), као и појединачне утицаје тада признатих књижевника и научника (Езра Паунд, Гертруда Стајн, Хевлок Елис, Сигмунд Фројд, Ото Вајнингер) који су снажно утицали на дефинисање пишчеве поетике. У потпоглављима која следе, Александра Жежељ Коцић износи разлоге због којих би се Хемингвејева биографија пре могла назвати „биографском легендом”, а они се односе на очигледно перформативну природу изградње пишчевог мита у којој подједнако учествују и други (Дороти Паркер, Лилијан Рос), а не само сам писац. Инсистирајући на *бајроновском* квалитету Хемингвејевог живота, кандидаткиња се такође задржава на Хемингвејевој поставци тзв. инвенције из искуства о нарочитом мешању фикције и стварности. Уз навођење детаља из, како је сама назива, романиране биографије Ернеста Хемингвеја, она анализира низ Хемингвејевих особина за које сматра да су пресудно одредиле тон његовог дела.

Четири потпоглавља (феминистичка критика, *gender* студије, *queer* студије, истраживања маскулинитета) која чине **Треће поглавље** представљају насловни теоријски оквир докторске дисертације Александре Жежељ Коцић. У оквиру појединачних одељака овог дела рада кандидаткиња представља теоријска полазишта одабраних критичара. Након уводног представљања феминизма, кандидаткиња приказује многострукост гласова феминистичке критике: Вирџинију Вулф, Симон де Бовоар, Бети Фридан и Кејт Милет. Посебну пажњу кандидаткиња посвећује Џудит Фетерли и Патросинио Швајкарт које анализирају начине који доводе до имаскулинизације жена од стране мушкараца и мушких писаца, процесу у коме се читатељке у сусрету са андроцентричном књижевношћу уче да мисле као мушкарци. Александра Жежељ Коцић даље испитује полазишта Торил Мои која верује да је суштина феминистичке критике борба за једнакост полова, што значи да ниједан критички суд није вредносно неутралан, као полазишта Џулијет Мичел која тврди да се двострукост женине улоге истовремено заснива на неприкосновености и маргиналности. Кандидаткиња показује да је испитивање мушких облика хистерије ове феминистичке критичарке од нарочитог значаја за разумевање јунака Хемингвејевог дела с обзиром на то да је њихов велики број обележен барем једним симптомом мушке, а у друштву представљене као типично женске, хистерије. Ревизионистичка критика Сандре Гилберт и Сузан Губар усмерена на истраживање женомрзачких мотива у књижевности и стереотипних представа жена у култури послужила је Александри Жежељ Коцић да између осталог покаже како се „викторијански *кућни анђели* или *демони* налазе у основи Хемингвејевих испитивања женскости и неуспешног преласка жена из приватног у јавни домен политичке моћи”. Кандидаткиња налази везу и између феминистичких ставова Елен Сиксу и Лис Иригарај и Хемингвејеве реченице која како каже „неретко постаје жртва сентименталног проливања или *отицања емоције* упркос својој типично мушкој стегнутости и мучаливости”. На крају одабраних и историјски утемељених феминистичких позиција, Александра Жежељ Коцић оправдано одлучује да изложи погледе црне феминистичке бел хукс, како каже, „не само због њених испитивања расе које се могу применити на дело Ернеста Хемингвеја и у њему различите представе небеле расе, већ и због њеног истицања нужности повезивања полне дискриминације, расизма и класног угњетавања, а нарочито због њеног доприноса борби против механизма ућуткивања и цензурирања преовлађујућег друштва које је белачко, капиталистичко и патријархално”.

У оквиру истраживања *gender* студија Александра Жежељ Коцић указује на она истраживања која род схватају као друштвено-културни пол, концепт који мења своје лице кроз време. Представљајући концепт технологије рода Терезе де Лауретис као истовремене репрезентације и саморепрезентације, кандидаткиња нас упућује на чињеницу да се и „Хемингвејево дело може сматрати својеврсним искуством рода и скупом његових учинака који се у субјекту производе од стране друштвенокултурних пракси, дискурса и институција које се посвећују производњи мушкараца и жена”. С друге стране, перформативна теорија Џудит Батлер и „ритуално понављање чинова” рода показују да се термин „жена” или „мушкарац” не могу сматрати стабилном категоријом. Против идеје универзалистичког патријархата, Џудит Батлер указује на мноштво културних, друштвених и политичких

одређења рода, којима се маргинализују сви они који не успеју да изведу илузију родног егзистенцијализма. Истраживања маскулинитета представљају изизетно значајно поглавље дисертације Александре Жежељ Коцић с обзиром на простор који конструкције мушкости у Хемингвејевом делу заузимају. Темљећи своју дисертацију на низу појединачних истраживања маскулинитета у плуралу кандидаткиња указује на њихову каснију примену на дело Ернеста Хемингвеја. Детаљна испитивања развоја мушкости од XV века наовамо (Волфганг Шмале, Џорџ Мосе, Мајкл Кимел) Александре Жежељ Коцић показују да се доминантна слика мушкости и мужевности у Хемингвејево време морала ослањати на вишевековно конструисање маскулинитета које јој је претходило. Хемингвејево сликање мушкости, како она каже, ослања се на историју развоја хегемоне или нормативне мушкости која би почела барем од XVIII века. Идеал-типизација мушкости темље се, стога, на идеји ратника, хероја и патријархалног владара, али и медиализацији родних и сексуалних улога којом се конструишу идеални типови и омражени антитипови. У својеврсном подиспитивању маскулинитета, кандидаткиња посебно истражује конструкције *америчке* мушкости (Е. Антони Ротундо, Мајкл Кауфман) које се још директније могу применити на истраживања Хемингвејевог дела, као што су тзв. заједничка мушкост, мушкост обележена властитом способношћу мушкарца, и страствена мушкост и њој близак концепт „мишићавог хришћанства” чијим се типичним представником сматра Теодор Рузвелт. Имајући у виду сложеност односа фигура оца и сина у Хемингвејевом делу, Александра Жежељ Коцић разматра ову патријархалну корелацију из теоријског угла Сигмунда Фројда, Роберта Блаја и Артура Милера, упућујући нас с правом на сложеност конфликта између оца и сина у патријархату, опседнутост моћи и осећајну амбиваленцију сина који не успева да превазиђе наслеђе претходних генерација. Кандидаткиња сматра да се Хемингвејево дело може довести у везу са вапајем мушкарца за нужном променом самообезвређеног друштва које није у стању да изађе из зачараног круга борбе за превласт, не само мушкараца над женама. У оквиру последњег потпоглавља у оквиру теоријског дела дисертације, Александра Жежељ Коцић представља основне постулате *queer* теорије уопште, а нарочито оних у чијем светлу ће у даљим деловима рада испитивати прозу Ернеста Хемингвеја. Пре него прикаже основне идеје тзв. званичних *queer* теоретичара, кандидаткиња се успешно осврће на истраживања природности и неприродности Џона Стјуарта Мила, викторијанског мислиоца који се у много чему може сматрати претечом каснијих истраживања *queer* родних идентитета. Напредно за XIX век, он мисли да друштво сопствене навике приказује као природност, а да се заправо ту ради о увежбаности и извођењу различитих улога. С обзиром на то да се прецизна испитивања сексуалности данас не могу замислити без теорије Мишела Фукоа, Александра Жежељ Коцић посвећује један сегмент рада управо његовим истраживањима друштвених врста, нормативних и ненормативних дискурса моћи, као и медиализацији сексуалних нерегуларности. Она, затим, упућује на друга истраживања родних и сексуалних одступања од норме која су, за потребе овог рада и испитивања Хемингвејевог поетике, најочигледнија у делима Џорџа Мосеа, Ангуса Макларена и Мери Даглас. Дефинишући, између осталог, појмове хетеросексизма или хетеронормативности, кандидаткиња даје преглед друштвених девијантности које су заправо обрнута слика норме. Она, такође, указује на важност друштвених концепата заразе и нечистоће којима се покушавају објаснити сви они који се процесима криминализације и медиализације конструишу као преступници. Закључујући ову целину рада, Александра Жежељ Коцић износи основне ставове *queer* теоретичарки Ив Косовски Сеџвик и Џудит Батлер о могућностима концепта *queer* да преиспита опште прихваћене категорије рода и сексуалности путем деконструктивистичког подривања базичних идеја на којима се темље есенцијалистичке струје у тумачењу књижевности и друштва.

Наредна три поглавља јасно показују оригиналан допринос дисертације имајући у виду детаљне *поделе* Хемингвејевих јунака и јунакиња до којих кандидаткиња Александра Жежељ Коцић долази ослањајући се на обиман теоријско-критички опус. Конструкције женскости и типично или нетипично женских родних идентитета Хемингвејевих јунакиња главни је предмет **Четвртог поглавља** рада. Централно питање које се овде поставља јесу Хемингвејеви начини приказивања женске фигуре у односу на викторијански бинаризам *кућног анђела* и *жене-демона*. Проблематизујући викторијански стереотип чедне, честите и нежне жене, Хемингвеј, како се показује на бројним примерима из његових појединачних романа и кратких прича, увек призива у свест један пол бинаризма из XIX века и бира да се према њему нормативно или субверзивно односи. Кандидаткиња истиче да је данас нужно довести у питање традиционална тумачења Хемингвејевих јунакиња, с обзиром на то да су их недвосмислено оцењивала као кротке инструменте у рукама мушкараца, идеализоване послушне и потчињене љубавнице. Александра Жежељ Коцић, међутим, темље показује да су Хемингвејева

дела препуна јунакиња које се могу подвести под сасвим други тип, или женски антитип, женске фигуре која успева да осујети мушкарчево самодовољно осећање маскулинитета, постајући на један или други начин његова „ушкопителка”. Уместо да у његовом делу искључиво препознамо победу традиционалне женскости, требало би, по мишљењу кандидаткиње, уочити да Хемингвеј педантно гради јунакиње које се не труде да задовоље мушкарца нудећи му фантазију коју прижељкује, већ и оне које би се могле назвати маскулиним женама и онима које се усуђују да зађу у простор мушке, сексуалне или не, моћи или креативности. Детаљне анализе Александре Жежељ Коцић показују да Хемингвејеве јунакиње такође могу бити носиоци типично мушке снаге, издржљивости или „достојанственог држања под притиском”. Хемингвејево читаво дело се, сматра она, превасходно може назвати парадоксалним због очигледног постојања антагонистичких идеја када су у питању род и сексуалност. Примера ради, уколико с једне стране постоје јунакиње чија се улога своди на испуњење мушких жеља или подстицање њихових стваралачких моћи, с друге стране јасно стоје *демони* или *наказе* које доводе до осећања угрожене мушкости, а нарочито путем инсистирања на сопственој слободној сексуалности и већој родној освешћености. Проблем је, међутим, како каже кандидаткиња, у томе што се чини да се Хемингвеј тешко мири с новонасталом ситуацијом на почетку XX века, имајући у виду да тренутак када јунакиње пожелеле да своју моћ искажу ван приватног домена у јавни оне постају проглашене лудима, неподобнима или чак болеснима. Заснивајући своју анализу на бројним критичким освртима и истраживањима Хемингвејевих женских ликова, Александра Жежељ Коцић закључује да се оне пре могу сматрати специфичном мешавином мушке снаге и женске рањивости, него недвосмисленом типично викторијанском женскошћу, имајући у виду континуирану борбу Хемингвеја са музама или андрогинијом у себи, његово породично и културно наслеђе, али и пријемчивост за специфичан тренутак у којем његово дело настаје.

У **Петом**, вишеструко значајном, **поглављу**, Александра Жежељ Коцић узима перформативну теорију Томаса Стрихача као полазну основу за испитивања Хемингвејевих конструкција мушкости и женскости, и из угла *gender* и *queer* студија испитује гестикулационе ритуале мушкости и театрална извођења родних улога пищевих јунака и јунакиња. У својој исцрпној анализи она указује на Хемингвејеву релативизацију стереотипних представа рода, његову субверзију традиционалних идеја мушкости и женскости, и даје коначну оцену родне амбивалентности његових јунака и јунакиња. Кандидаткиња доказује да није само маскулинитет перформативно одређена категорија, већ да се Хемингвејеви протагонисти налазе у сталном процесу постајања мушкарцем или женом. Показујући да се традиционална критика Хемингвејевог дела повремено оглушује о текстуалне сигнале његовог текста, она успешно анализира начине којима се све маргинализоване групе, у које свакако спадају и жене, користе у својој борби против белог, нормативног хетеросексуалног маскулинитета. Хемингвејеви јунаци обелодањују суштинску перформативност рода и често обитавају у простору који се некад може обухватити само појмом *queer*. Тако, „Хемингвеј крије хомоеротичност на местима где се она можда најмање очекује”, сматра Александра Жежељ Коцић, тј. у оквиру породице или специфичних мушко-мушких или женско-женских односа. Хемингвеј, тако, представља род и сексуалност у сталном кретању, док категорије жеље и понашања јунака и јунакиња каткад и потпуно дестабилизује. Осим што се термин *queer* у Хемингвејевом делу може односити на абнормалне или неморалне родне/сексуалне праксе, он може обухватити и антинормалност која се намерно опире нормалном. Ово поглавље кандидаткиња закључује истицањем напора писца да традиционалне категорије мушкости и женскости превазиђе, иако то мање или више успешно постиже под теретом сопственог викторијанског наслеђа. Исправност овог мишљења Александра Жежељ Коцић проверава у многим примерима из појединачних Хемингвејевих дела, упућујући читаоца дисертације на пишчеве сексуализоване пасусе у којима се критички осврће на друштвену конструисаност родних улога које се темеље на специфичној идеји политика моћи. Константно подвлачећи разлику између традиционалних и ревизионистичких тумачења Хемингвејеве прозе, кандидаткиња испитује многе тзв. неприхватљиве, маргинализоване групе или појединце које писац доследно конструише као опасне на основу параметара друштвених моралних и других начела по питању избора рода или сексуалности. Мушка и женска хомосексуалност, перверзије, хомоеротичност или андрогинија само су неке од тема које она испитује како би показала Хемингвејеву окупираност друштвених конструката у његово време. Хемингвеј постаје, како закључује Александра Жежељ Коцић, „заточеник сопственог мита”, непрестаног превирања између наслеђених и стечених уверења, манифестација традиционалног патријархата и кризе маскулинитета с почетка XX века.

У **Шесто поглавље**, посвећено испитивању Хемингвејеве прозе у светлу истраживања маскулинитета,

Александра Жежељ Коцић нас уводи испитивањем односа очева и синова у патријархату, фокусирајући се на пишчеву исказану забринутост за нормативни мушки ауторитет која се, на пример, види у приказивању емотивне виктимизације фигуре оца. Она испитује начине којима Хемингвеј сентиментализује улогу мушкарца и оца јер жали за изгубљеним јаким патријархатом непољуљаним кризом маскулинитета с почетка XX века. Кандидаткиња скреће пажњу на различите мотиве у односу између оца и сина у Хемингвејевом делу, као што су идеализација оца у садашњем тренутку или сећању јунака, *фројдовска* амбиваленција сина према оцу или потрага јунака за алтернативним очевима који би пружили какву такву сигурност. Једна од најкомплекснијих тема за анализу представља, свакако, тумачење теме самоубиства оца, када су Хемингвејеви јунаци можда, како сматра Александра Жежељ Коцић, у највећој опаности да постану сам аутор. Посебном целином у оквиру овог поглавља кандидаткиња сматра оне одељке који испитују представе нормативне или јалове мушкости, у доследном истраживању идеалног маскулинитета и његовог антитипа. Сасвим оригиналном поделом јунака, која успоставља односе међу јунацима следећи принцип контраста, она долази до вредних закључака да тзв. потпуна мушкост може бити само фантазија јер се мушкост континуирано и увек изнова изводи. У даљем излагању Александра Жежељ Коцић подједнако успешно анализира процес настајања, а не бивања, мушкарцем у Хемингвејевом делу имајући у виду да се мушкост учи и обликује током целог живота мушкарца. До иницијације у *праву* мушкост, како сматра кандидаткиња, не долази се пунолетством, већ аутентичним изборима. Маскулинитет у Хемингвејевом делу треба разумети као друштвено конструисани чин који за основу, додуше, увек узима стереотипно прихваћену слику (ултра)маскулинитета. Шесто поглавље Александра Жежељ Коцић заокружује освртом на важност смрти и рата за разумевање осећања *праве* и *неправе* мушкости Хемингвејевих јунака. Њено истраживање показује двострукост импликације рата за индивидуу – мушкарац ратом бива маскулинизиран јер одласком у рат добија прилику да покаже типично мушке особине (одважност, срчаност, одговорност) али истовремено постаје пасивизиран или феминизиран модерном технологијом која у само једном тренутку може распршити његово тело. Хемингвејев јунак постаје дословно и метафорично фрагментиран, неспособан да задржи своју целовитост и аутономију у оквиру ширег друштвеног контекста. Рат у Хемингвејевој прози нипошто није једноставно приказан, сматра Александра Жежељ Коцић, већ, често уз гротеску, добро показује пишчеву бригу за основну димензију живота и аутентично осећање живота и смрти. Управо зато кандидаткиња завршава своје последње поглавље пред Закључак приказом различитих типова распопућености Хемингвејевих јунака, њихову обележеност раном и губитак јединствене мушкости, којим се родна фрагментација, у извесном смислу, може изједначити с општом разбијеношћу човековог идентитета. Одлучујући да на крају своје дисертације укаже на поетизована тумачења Хемингвејеве поетике која наглашавају пишчев немир и потрагу за савршенством, кандидаткиња убедљиво исписује последње редове овог поглавља и истиче да Хемингвејево дело заувек остаје отворено поље за даља критичка разматрања.

Последње, **закључно поглавље**, прикладно насловљено **ЕРНЕСТ ХЕМИНГВЕЈ И РОДНА ОПТИКА**, сумира резултате дисертације Александре Жежељ Коцић.

VI Списак научних и стручних радова који су објављени или прихваћени за објављивање на основу резултата истраживања у оквиру рада на докторској дисертацији

Навести називе радова, где и када су објављени. У случају радова прихваћених за објављивање, таксативно навести називе радова, где и када ће бити објављени и приложити потврду о томе.

1. “Ernest Hemingway: Reconceptualization of Gender”. In: Paunović, Zoran (ed.). *Belgrade BELLS*, Volume 5. Belgrade: Faculty of Philology, University of Belgrade (2013): 211–227. UDC 821.111(73).09-31 Хемингвеј Е.
2. “Ernest Hemingway: The Value of Bullfight”. In: Lopičić, Vesna and Mišić Ilić, Biljana (eds.). *Value Across Cultures and Times*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 2014, 97–108. ISBN (10): 1-4438-5471-9, ISBN (13): 978-1-4438-5471-9
3. “Ernest Hemingway’s (In)articulate Silence and the Modernist Suspicion of Words” – прихваћено за штампу: *Narrative Being VS. Narrating Being*, ed. Armela Panajoti, CSP, 2016. (потврда у прилогу)
4. “Re-enactment of Old Wounds: Hemingway, War and Gender” – прихваћено за штампу: *Re-entering the Old Spaces: Essays in Anglo-American Literature*, ур. Марија Кривокапић и Александра Никчевић-

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Александра Жежељ Коцић је у студиозном и теоријски утемељеном испитивању прозе Ернеста Хемингвеја из угла теорија рода и разлике представила резултате опсежних истраживања приказаних у приложеној дисертацији и формулисаних у закључном делу рада. Потврђујући почетну претпоставку свог рада да се књижевна критика заснива на политички ангажованој спекулацији, кандидаткиња показује да тумачење Хемингвејевог дела у једном овако специфичном светлу може допринети поновном успостављању његове репутације монолитне мушкости у ширем контексту односа модернистичке америчке књижевности према концепту рода и културним улогама рода које се и друштву, и посредно књижевности, приписују. Истраживање Александре Жежељ Коцић показује да Хемингвејева поетика изражава различите ставове према викторијанском наслеђу и друштвенокултурној ситуацији с почетка и средине XX века у тренутку када долази до тада незапамћене кризе маскулинитета и подривања дубоко укоревених есенцијалистичких категорија и поткатегија мушкости, женскости и сексуалности. Хемингвејева појединачна дела показују велику пријемчивост за породичне околности, као и за шира друштвенокултурна померања првих деценија XX века. Она, такође, доказују уверење различитих тумача у оквиру истраживања маскулинитета, пре свега Волфганга Шмалеа и Џорџа Мосеа, да се нормативни идеал западне мушкости веома мало променио од друге половине XVIII века до данас. Модел маскулинитета по којем су приче Ернеста Хемингвеја нашироко познате јесте онај који се темељи на концептима моћи, части, неустрашивости и доследној провери сопствених граница способности. Кандидаткиња, међутим, указује на чињеницу да су ове приче препуне нормативних антиטיפова мушкости или женскости, имајући у виду у којој мери су у њима присутни јунаци и јунакиње које се субверзивно односе према нормама идеалног родног понашања. Александра Жежељ Коцић образлаже даље да се Хемингвеј често испоставља фројдовски меланхоличним због губитка центра свог и туђег, не само родног. Имајући у виду да је Први светски рат довео до пораста мушке хистерије, а све веће исказивање женских слобода до јачања женске фигуре, Хемингвејеви јунаци се више не могу ослонити на строги викторијански родни бинаризам. Уз обимну литературу коју је читао и, како истиче кандидаткиња, истанчани дар за ослушкивање света око себе, Хемингвеј у свом делу огољава осетљивост своје душе и преноси их на своје јунаке и јунакиње. Упркос миту самосвесне *праве* мужевности јаког мизогиног предзнака који се око Хемингвејевог фигура аутора и писца оформио, ова дисертација показује да Хемингвејево дело преиспитује самодовољност викторијанске културе и њену одлучност да раздвоји мушке и женске сфере деловања, као и многе концепте који су се на почетку XX века испоставили нестабилним – природа и природност, хомосексуалност и хетеросексуалност, норма и девијација, здравље и болест, хероизам и кукавичлук. Такође, свесна изградња Хемингвејевог легенде, за време и после његове смрти, као и пишчева техника тзв. инвенције из искуства, условили су извесне теме његовог дела, међу којима Александра Жежељ Коцић истиче теме женске родне и сексуалне доминације, очевог самоубиства, инцестуозних или андрогиних односа, рањавања или губитка чврстог вредносног ослонца. Она нарочито убедљиво закључује да у сложенем сплету друштвено конструисаних улога Хемингвеј губи живот, али не и сопствену уметност, те се његова дела чине драгоценим и данас. Хемингвејева изузетна посвећеност писању и критичком промишљању доводи, између осталог, и до истанчаног тематизовања рода. Јер, како истиче кандидаткиња, Хемингвејево дело као да истовремено подржава и подрива нормативни идеал мушкости, те с једне стране испитује мизогини мачизам, мушку аутономију, достојанствено подношење бола, мушку жељу за независношћу, а с друге мушке кукавице или слабије, хомосексуалне или пасивне мушкарце, што све показује да маскулинитет није један јединствен ентитет. Уз различите моделе маскулинитета, Хемингвеј упућује на „парадоксалну ситуацију мушкарца у којој се доказивање мушкости може сматрати одговором на страх од њеног губитка”. Уз мноштво мотива и тема које доследно и минуциозно испитује из угла теорија рода и разлике, Александра Жежељ Коцић показује да у Хемингвејевог фиктивном свету долази до сталне борбе између идеје хетеронормативног маскулинитета и њему потчињених мушкости. У њему се, наставља кандидаткиња, увек ставља акценат на „постајање мушкарцем”, пре него на *правог* мушкарца као завршене и заувек утврђене целине. Хемингвејев патријархални фиктивни свет сведочи о женској потчињености и мушкој надмоћи, али истовремено врви од пасивизираних јунака и маскулиних јунакиња у смислу извођења њихових родних и сексуалних улога. Театралност женске позиције Хемингвејевих јунакиња, на коју нас кандидаткиња доследно упућује у својој докторској дисертацији, доводи до сталне могућности инверзије викторијанског родног бинаризма, и, у том смислу, Хемингвејеви читаоци јесу сведоци различитих извођења *правих* и *неправих* облика мушкости и женскости. На примеру многих појединачних Хемингвејевих прозних дела, Александра Жежељ Коцић показује разнородне начине на које писац испитује друштвене типове и анти типове, стално имајући у виду флуидност и (само)репрезентацију рода, његову друштвену конструисаност и медиализацију. У сталном критичком супротстављању традиционалних и ревизионистичких критичких позиција при анализи Хемингвејевог поетике, кандидаткиња долази до вредних закључака који је осветљавају на свеж начин. Конструисано *друго* у Хемингвејевог делу, по мишљењу Александре Жежељ Коцић, доследно проговара у оквиру стратегија борби против различитих облика институционализације уз сталну могућност преокретања односа моћи. Можда и најзначајнији закључак

до којег она долази јесте уверење да је род у Хемингвејевом делу уско везан са смрћу и изразом немоћи да се надвлада пролазност. Овим увидом кандидаткиња повезује теме и мотиве рода и сексуалности са суштинском трагедијом Хемингвејевих јунака, али и човека уопште, која се темељи на његовом губитку центра или целовитости. Типично модернистичка сумња у постојани идентитет појединца, фрагментарност модерног човека и амбивалентност сексуалног идентитета упућује на коначну, родну и другу, располућеност Хемингвејевих јунака. Њихова обележеност спољашњом или унутрашњом раном, стога, не указује само на губитак ауторитативне мушкости, већ и на губитак вере у целовито јединство човека. Оно што је до сада нарочито недостајало српској англистици, а на шта Александра Жежељ Коцић указује, јесте детаљна анализа Хемингвејевог опуса која би за основу узела ревизионистичке критичке перспективе, објединила их, супротставила конзервативнијим тумачењима и дошла до свежијих погледа на његово дело. Кандидаткиња, међутим, у својој дисертацији наглашава да је и данас, на почетку XXI века Хемингвејево дело потребно ослободити биографских окова и дозволити му вредност и вишезначност коју непобитно поседује. Коначно, она закључује да Хемингвејево конституирано и специфично испитивање рода треба повезати с пишчевим истраживањем огољености човека и његове располућености. Пишчев лик заснован на мизогинији и хипермаскулинитету не може опстати уколико се узме у обзир озбиљност Хемингвејевог бављења представама рода и сексуалности. Ово само потврђује да је докторска дисертација кандидаткиње Александре Жежељ Коцић темељно испитала поетику Ернеста Хемингвеја из савременог угла и то на начин на који то до сада није била предмет истраживања у нашој англистици.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

НАПОМЕНА: Навести позитивну или негативну оцену начина приказа и тумачења резултата истраживања.

Предмет проучавања докторске дисертације Александре Жежељ Коцић јесте проза Ернеста Хемингвеја у светлу теорија рода и разлике, односно њено проучавање из угла феминистичке критике, *gender* и *queer* студија, као и истраживања маскулинитета. Исход овако усмереног истраживања је опсежан, темељит, доследан преглед и критичка интерпретација целокупног Хемингвејевог опуса из најразличитијих перспектива теорија рода и разлике. Литература из ове области коју Александра Жежељ Коцић користи не оскудева у историјским прегледима теорија из чијег се угла осветљавају појединачни аспекти Хемингвејевих кратких прича, романа и документарне литературе, а поготову обилује студијама о појединим аспектима Хемингвејевог прозе која се на општем плану истражују у оквиру теорија рода. Посебне врлине које докторску дисертацију Александре Жежељ Коцић чине изузетно драгоценим и оригиналним доприносом овој иначе обимној литератури јесу свеобухватност и исцрпност о чему сведочи и 512 јединица коришћене литературе, целовити прикази критичких позиција и дела преко тридесет аутора/ауторки из области теорија рода и разлике (Вирџинија Вулф, Симон де Бовоар, Бети Фридан, Кејт Милет, Џудит Фетерли, Патросинио Швајкарт, Торил Мои, Џулијет Мичел, Адријен Рич, Сандра Гилберт и Сузан Губар, Елен Сиксу, Лис Иригарај, бел хукс, Тереза де Лауретис, Џудит Батлер, Волфганг Шмале, Џорџ Мосе, Мајкл Кимел, Е. Антони Ротундо, Мајкл Кауфман), али и низ истраживања из области друштвене антропологије (Џон Стјуарт Мил, Мишел Фуко, Ангус Макларен, Мери Даглас) и психоанализе (Хевлок Елис, Сигмунд Фројд, Ото Вајнингер). Испитивања наведених и других аутора/ауторки предмет су вишеструких и накнадних разматрања у којима Александра Жежељ Коцић редовно одговара на изазове успостављених перспектива с једне, и свежих увида превасходно у оквиру ревизионистичке критике Хемингвејевог дела, на тај начин што појединачне ставове супротставља тзв. традиционалним критичким позицијама. Александра Жежељ Коцић у културолошки контекст својих анализа појединачних прозних остварења Ернеста Хемингвеја уграђује увиде мислилаца и теоретичара/теоретичарки XIX и XX века. Кандидаткиња, притом, јасно наглашава да је Хемингвејев поглед на свет недвосмислено прожет викторијанским идејама, али да такође показује модернистичку отвореност у покушају да надвлада сопствено културолошко и породично наслеђе и крене у правцу већег либерализма које би тако обухватило и пишчева испитивања представа и конструкција рода, типично мушких или женских родних идентитета, као и свих оних који би се у најширем смислу могли обухватити појмом *queer*. У свом опису и вредновању Хемингвејевог дела Александра Жежељ Коцић редовно узима у обзир друштвени контекст из којег су се одређене критичке перспективе изнедриле, да би указала на упућеност и потребу Хемингвејевог прозе да заузме став према истраживањима рода крајем XIX, и почетком и средином XX века. С обзиром на то да многе критичке позиције којима се кандидаткиња служи у својој докторској дисертацији настају после Хемингвејевог смрти 1961. године, она скреће пажњу на могућност испитивања Хемингвејевог опуса из новијег угла које би му омогућило да изађе из зачараног круга конструисаног и још увек у широј читалачкој јавности дубоко увреженог мита о његовом маскулиноцентричном дискурсу утемељеном на екстремној мизогинији и тзв. правом мушком хероизму. Александра Жежељ Коцић исправно истиче да се у анализи појединачних дела Ернеста Хемингвеја на почетку XXI века не морамо држати критичких перспектива традиционалистичког предзнака које му од четрдесетих година прошлог века не дозвољавају вредносну оцену коју заслужује, као и засебно испитивање одвојено од пишчеве биографије, уз сву свест о специфичној нераскидивој вези аутора и његовог дела у случају Ернеста Хемингвеја. Кандидаткиња аргументовано и минуциозно указује на разлоге

због којих се Ернест Хемингвеј с правом сматра једним од највећих књижевника XX века, али и на оне који недвосмислено показују да је Ернест Хемингвеј умногоме близак хронолошки каснијим теоријама које за основу свог проучавања узимају теме рода, представа рода и родних идентитета. На темељу постојећих критичких анализа и подела Хемингвејевих јунака и јунакиња које се праве унутар тзв. традиционалне с једне, и ревизионистичке критике с друге стране, Александра Жежељ Коцић се не придржава њихових уобичајених класификација које, како она с правом истиче, поједностављују сложеност и богатство Хемингвејевог дела. Својим приступом, који се усредсређује на кључна места феминистичке критике, *gender* студија, *queer* студија и истраживања маскулинитета, Александра Жежељ Коцић је у стању да укаже на унутрашње контрадикторности Хемингвејевог дела које је од самог почетка заокупљено различитим темама рода. Међу најдрагоценије странице њене дисертације спадају оне које захтевају промишљање парадокса Хемингвејевог дела, као што је чињеница да се оно може истовремено квалификовати као потврда и трансгресија викторијанских и модернистичких друштвених конструкција рода. Оригинални допринос промишљању облика друштвених конструката родне репресије и отпора Александре Жежељ Коцић састоји се превасходно у залагању против редуктивних тумачења појединачних дела Ернеста Хемингвеја тврдећи да осим свог изразитог бављења тзв. општим местима о положају човека у модерном друштву (распопућеност, смрт, усамљеност, тишина) Хемингвеј даје сопствени допринос књижевним проучавањима рода и родних идентитета. Ови и бројни други наводи које нам Александра Жежељ Коцић нуди у својој дисертацији дугују своју полемичку убедљивост језичкој компетенцији кандидаткиње, чији софистициран појмовни апарат не само да одговара захтевима тумачења која постављају теорије рода и разлике, већ је у стању да продре у текстуална празна места Хемингвејевог дела и укаже на све оно на шта писац упућује и шта се увек изнова може откривати.

Велики број свежих и релевантних закључака истраживања, спроведеног с истинском посвећеношћу, али и чврстом научном утемељеношћу, Александра Жежељ Коцић дала је методолошки прецизно, прегледним и јасним стилем у својој докторској дисертацији под насловом ПРОЗА ЕРНЕСТА ХЕМИНГВЕЈА ИЗ УГЛА ТЕОРИЈА РОДА И РАЗЛИКЕ. Кандидаткиња је написала прегледан, добро структуриран рад при чему је показала одлично познавање културноисторијског контекста и поетике Ернеста Хемингвеја. Овим радом Александра Жежељ Коцић потврдила је и раније показану способност за анализу књижевноуметничког текста, његово сагледавање у теоријском и историјском контексту из кога потиче, као и способност доношења самосталног критичког суда, што је омогућило да дође до низа релевантних, научно утемељених и самосталних закључака које је изложила у својој дисертацији. Има нешто што морамо на крају посебно истаћи: Александру Жежељ Коцић се усудила да крене путевима истраживања Хемингвејеве поетике којима се претходни истраживачи, нарочито у српској англистици, нису још усудили да крену.

IX ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже:

Наставно-научном већу Филолошког факултета у Београду да прихвати докторску тезу под насловом ПРОЗА ЕРНЕСТА ХЕМИНГВЕЈА ИЗ УГЛА ТЕОРИЈА РОДА И РАЗЛИКЕ, а кандидаткињи МА Александри Жежељ Коцић одобри приступ усменој одбрани рада.

7. октобар 2015.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

- 1.
- 2.
- 3.